

Innhold (klikk på sidetallet, så kommer du dit direkte ...)

Viktige tidsfrister	1
<i>Frister for prosjektsøknader</i>	1
<i>Andre viktige frister</i>	2
Siste nytt fra BIO	2
<i>Brunsneglens besteforeldre</i>	2
<i>Sparebanken Vest gir penger til kvinnelig prof II ved BIO</i>	2
<i>Feltstasjonen på Espegrend i denne ukes Nature</i>	2
<i>Ledig senioringeniørstilling i forskergruppa utviklingsbiologi hos fisk</i>	3
<i>Øivind Bergh: Geelmuyden fusker fortsatt</i>	3
Siste nytt fra verden rundt oss	3
<i>Vil du jobbe med å formidle UiBs marine forskning?</i>	3
<i>Kan du bidra i forskningsformidling?</i>	3
<i>Vil du jobbe med å få gode ideer over i nyskapning?</i>	4
Ny doktorgrad	4
<i>Ann-Elise Olderbakk Jordal: Hvordan virker planteoljer i fiskefôr inn på laksens genuttrykk?</i>	4
Avsluttende mastergradseksamen	5
<i>Helene Mossefin Hystad: snegler i Geitaknottane naturreservat, Hardanger</i>	5
<i>Oddbjørn Seljeset: betydning av størrelse og tetthet av byttedyr for vekst av torskelarver</i>	5
<i>Torleif Markussen Lunde: kysttorskbestander i Troms og Finnmark</i>	5
Nye medarbeidere og endringer i staben	6
<i>Yun Liu: Gjesteforsker fra Kina til Ivar Hordvik</i>	6
Gjesteforelesninger, seminarer og kollokvier	6
<i>Seminar ved Sarssenteret</i>	6
Nye finansieringsmuligheter	6
<i>Ny BILAT-utlysning: 17 mill. til etablering av bilateralt forskningssamarbeid i 2007</i>	6
<i>Støttetilbud for marine masterstudenter: FHF-stipendet</i>	7
Nye artikler	7
<i>Hilary & John Birks: om multiproxy-metoden i paleolimnologi</i>	7
<i>Sigrunn Eliassen, Jarl Giske, Simone Heinz, Christian Jørgensen & Espen Strand: en standard for individ-basert modellering</i>	7

Viktige tidsfrister

Frister for prosjektsøknader

Mer info om følgende utlysninger og mange flere (inkl. løpende, dvs. uten frister) finner du [her](#)

Husk BIOs interne frister 1 uke i forveien (gjelder ikke mindre bevilgninger som legater og fonds)

4. sep:	- EuroBioForum	1. okt:	- Stipender til studier eller forskning i Finland, Israel, Nederland, Polen, Russland, Sveits, eller Tyskland
15. sep:	- Bergens forskningsstiftelse
- Food for Better Human Health (ERANET)
- Div. mobilitet: USA (Fullbright), Frankrike (AURORA), Tyskland
- Tilgang til biologiske samlinger mm.
- Taxonomy of deep-sea life	2. okt.	- ESF: støtte til org. av konferanser 2008
30. sep	- OECD mobilitet
- EØS Ungarn	10. okt	- UiB: FP7-posisjonering
1. okt:	- NMA: organisering av forskerkurs	12. okt	- Forskningsrådet: YFF, BILAT, SOUTH AFRICA, HAVBRUK (BIP)
		15.okt	Food safety (ERANET)
		26. okt	- EØS: Tsjekkia

Andre viktige frister

31. august: tilgang til sebrafisklaben høsten 2006 (se BIO-kalender på websida vår)

11. september: BIO-frist for Mohn-søknader (gi beskjed til Jarl allerede nå viss du arbeider med en!)

15. september: studieplanendringer

Siste nytt fra BIO

Brunsneglens besteforeldre

Verdens eldste, kjente bløtdyr kunne bli over tolv centimeter langt, og fråtset på tepper av blågrønnalger. Dermed vet vi for første gang hvordan den så ut, den eldste kjente slektningen til blant annet dagens kamskjell, blekkspruter og brunsnegler. Selv om dyret har vært kjent en stund, har man vært usikker på hvordan det så ut, og nøyaktig hvor i stamtreet det hørte hjemme. Les oppslaget med **Christoffer Schander** [På Høyden](#).

Dette oppslaget er et nytt resultat av **Lars Ursins** utrettelige jakt på sannheten. Jeg er sikker på at BIO har mye spennende å få fram selv om det ikke har stått i Nature. Hva med å tenke gjennom om et doktorgradsarbeid kan bli popularisert? Eller et nylig avsluttet EU-prosjekt? Eller en fireårig postdoktorperiode? Det er jo så lenge at det skulle være mulig å lage en helaftens spillefilm.

Sparebanken Vest gir penger til kvinnelig prof II ved BIO

Tidlig i høst meldte vi at Sparebanken Vest var villig til å hjelpe UiB med kjønnsbalansen ved å støtte opprettelsen av en professor-II-stilling for en kvinnelig forsker. De ville hjelpe UiB med likestilling, internasjonalisering og realfag i ett slag. Før det hadde allerede både to forskergrupper ved BIO bedt om å få midler til å engasjere hver sin fremragende kvinnelige kandidat til en professor II-stilling ved BIO. Det var Akvatisk atferdsøkologi som fremmet forslag om midler til Victoria Braithwaite og Ecological & Environmental Change som foreslo **Kathy Willis**. BIO foreslo derfor for fakultetet at de skulle fremme Kathy Willis overfor Sparebanken Vest. Midt under høringskonferansen rundt UiBs nye handlingsplan for likestilling i går ble det offentliggjort at Sparebanken Vest vil gi

200.000 til delfinansiering av en treårig stilling til Kathy Willis ved BIO. Først takket UiB, deretter fakultetet, så BIO og deretter kunne postdoktor **Vigdis Vandvik** forklare alle tilstedeværende hvor smart det var å velge EECRG sin kandidat. Alle ble overbevist! Du kan også la deg overbevise ved å klikke [her ...](#)

Feltstasjonen på Espegrend i denne ukes Nature

En nature-journalist har et stort oppslag i siste hefte under overskriften [Sick Seas](#). Der inngår et intervjue med den tyske forskeren Ulf Riebesell, som har samarbeidet heftig med BIOs forskergruppe Marin mikrobiologi, og nytt godt av [Mesokosmesenteret](#) som **Jorun Egge** & al har installert og drevet på feltstasjonen i mange år. Vi får

Artificially acidified tanks of sea water are shedding light on the effects of lower pH on sea creatures.

tro at det er hastig journalistikk som får det til å se ut som at Riebesell selv har bygd opp dette senteret ”... *In a fjord in southwest Norway, Riebesell has set up an outdoor laboratory consisting of a raft with what look like giant milk cartons moored to it. The containers, known as ‘mesocosms’, are 50-litre vessels filled with coccolithophores — photosynthesizing plankton, or phytoplankton, with carbonate coverings. Riebesell immerses the coccolithophores into tanks that are aerated with the projected levels of carbon dioxide in the next 50 and 100 years. He calls them “the oceans of the future”.*

Verken UiB, Institutt for biologi, feltstasjonen eller Bergen var nevnt. Men det er her det skjer!

Ledig senioringeniørstilling i forskergruppa utviklingsbiologi hos fisk

Søknadsfristen er 15. september. Kontaktperson er forskergruppeleder [Ivar Rønnestad](#). Utlysningen finner du [her](#).

Øivind Bergh: Geelmuyden fusker fortsatt

Avisdebatten i Aftenposten mellom prof II **Øivind Bergh** og forfatter Niels Geelmuyden fortsetter. Etter å ha blitt besvart med ”professoralt pølsevev”, begynner Bergh sitt hittil siste innlegg slik: *Jeg har påvist at Niels Geelmuyden bedriver sitatfusk og misleder om antibiotika og resistente bakterier. I stedet for å beklage dette angriper han på ny fiskeoppdrett som sådan. Oppdretterne bør trygt ignorere ham.* [Les hele innlegget her](#).

Siste nytt fra verden rundt oss

Vil du jobbe med å formidle UiBs marine forskning?

UiB har nylig ansatt **Beatriz Baliño** som rådgiver for marine fag, og en av hennes oppgaver blir å tilrettelegge for en tydeligere profilering av den marine forskningen som foregår i Bergen. Beatriz kan ikke tiltre før om et halvår, og Forskningsavdelingen ønsker seg en vikar på halv eller full tid i inntil et halvt år, hovedsakelig rettet mot web og formidling. De ser etter en som ikke er redd for å jobbe med web-applikasjoner og som har litt kjennskap til marin forskning. Arbeidet inkluderer også innsamling av informasjon om ulike marine aktiviteter og prosjekter for å danne oversikt over UiBs totale marine forskning. Aller først ønsker vi en god oversikt over UiBs polare forskning.

For et år siden ble et arbeid satt i gang, men det ble ikke ferdig: <http://www.bio.uib.no/bms/>.

Interessert? Ta kontakt med Astrid Bårdgard, Forskningsavdelingen, <http://www.uib.no/fa/> eller Jarl.

Kan du bidra i forskningsformidling?

Formidlingsavdelingen har i det siste fått flere henvendelser fra noen av de viktigste kanalene for forskningsformidling i Norge: Bl.a.: Schrødingers katt /Newtons (TV), Verdt å vite (radio), Aftenposten/ A-magasinet. Diverse andre redaksjoner, som Norgesglasset (radio), NRK, Først & sist-red. etc. tar også stadig kontakt. Vi jobber også aktivt mot regionale og lokalt plasserte redaksjoner, og skal i nærmeste fremtid ha møter med BT, TV2, og NRK. De ønsker tips om forskningsstoff og nye resultater!

Formidlingsavdelingen ønsker å få flere UiB forskere inn i redaksjonene og i spaltene, så dette er et meget godt utgangspunkt for å øke forskningsformidlingen fra UiB og vise at UiB-forskere deltar i samfunnsdebatten!

Send oss info og tips om prosjekter & nye resultater. Da kan vi få mye ut av kontakten vi har med disse redaksjonene.

Her gjelder det å hive seg på!

Send innspill til Formidlingsavdelingen, så ser vi på det, tar eventuelt kontakt med deg for en liten prat, og fordeler så tipsene til de ulike redaksjonene.

Kontakt:

Margareth
Barndon
Seksjonsleder
Tlf: 55589034/
41479220

Send tipsene til: mediekontakt@uib.no

Med vennlig hilsen

Margareth Barndon, Leder medieråd, Formidlingsavdelingen,
Universitetet i Bergen

Tlf.: 55 589034 / 41479220, <http://www.uib.no/form/mediekont.htm>

Vil du jobbe med å få gode ideer over i nyskaping?

Ledige stillinger som idé og prosjektutviklere!

BTO er under oppbemanning, og søker inntil to heltidsansatte for innhenting av ideer og støtte i prosjektutvikling innenfor følgende områder:

- biofag og medisin
 - øvrige naturvitenskapelige fag og IKT
- Søkere må ha relevant høyere utdanning, fortrinnsvis med doktorgrad, og erfaring fra teknologi- og forretningsutvikling med utgangspunkt i forskning. Tilsvarende kvalifikasjoner kan være oppnådd gjennom annen utdanning sammen med omfattende og relevant praksis. Evne til å

arbeide i et akademisk miljø samtidig som en holder et kommersielt fokus er vesentlig. Gode språkkunnskaper er en forutsetning. Søker må kunne vise til erfaring fra prosjektledelse og være systematisk, kommunikativ og serviceinnstilt. Arbeidet med ideutvikling skjer i nært samarbeid med de aktuelle forskningsinstitusjonene og en betydelig del av arbeidstiden vil være i forskningsmiljøene. Prosjekter som utvikles videre for kommersialisering har som mål å etablere selskap og arbeidsplasser gjennom oppfinansiering eller salg og lisensiering av beskyttet teknologi. Den/de som ansettes vil inngå i et tverrfaglig team i et ungt og dynamisk selskap hvor samarbeidsevner, forretningsteft, risikovillighet og pågåenhet vektlegges. Selskapet flytter om kort tid inn i nye lokaler ved Bergen Vitensenter nær Høyteknologisenteret. BTO tilbyr konkurransedyktige betingelser og har forsikrings- og pensjonsordning for sine ansatte. Hvis det ovenstående er interessant kan du kontakte konstituert daglig leder Trygve Serck-Hanssen (tel. 975 57 110) for samtale. Søknad vedlagt kortfattet cv merkes "Jobb BTO" og sendes til Bjørn Alsterberg (bjorn@upsources.no), eller skriftlig til Bergen Teknologioverføring AS v/Trygve Serck-Hanssen, Thormøhlensgate 55, 5008 Bergen **innen 23.09.2006**.

Bergen Teknologioverføring AS (BTO) ble etablert i 2004 og arbeider med idé- og prosjektutvikling med sikte på forretningsutvikling av forskningsresultater ved 7 forskningsinstitusjoner i Bergen. Gjennom systematisk forskningsbasert nyskaping skal BTO bidra til å skape arbeidsplasser og gi økt konkurransevne for næringslivet.

BTO har fått sitt oppdrag fra Universitetet i Bergen, Helse Bergen HF, Havforskningsinstituttet, Høgskolen i Bergen, Christian Michelsen Research, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) og Unifob AS. Selskapet forvalter midler fra Norges Forskningsråds FORNY-program for nyskaping og forretningsutvikling på vegne av disse syv. BTO disponerer i år budsjettmidler fra FORNY på 10mNOK, foruten øremerkete midler fra eiere og samarbeidspartnere til spesifiserte aktiviteter og prosjekter.

Ny doktorgrad

Ann-Elise Olderbakk Jordal: Hvordan virker planteoljer i fiskefôr inn på laksens genuttrykk?

Cand.scient. Ann-Elise Olderbakk Jordal disputerer den 8. september for PhD graden ved Universitetet i Bergen med avhandlingen: "Nutrigenomic study of lipid metabolism in Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) – The effects of dietary plant oil inclusion."

En bærekraftig utvikling av norsk lakseoppdrett fordrer i dag bruk av alternative råvarer fra planteriket. Det har ført til at dagens fiskefôr inneholder en andel planteoljer i tillegg til fiskeoljer, mens laksen i naturen spiser byttedyr som inneholder en marin fettsyreprofil. Det er kjent fra tidligere forskning at de langkjedede omega-3 fettsyrene som finnes i fiskeolje (DHA og EPA), men ikke i planteoljer, er spesielt viktige for geners regulering av fettomsetningen. Hvilken betydning planteoljer i føret har for laksens metabolisme, fetttransport, omsetning av energi (spesielt fett) har vært tema i dr. gradsarbeidet til Ann-Elise Jordal.

Gjennom sitt arbeid etablerte Jordal flere verktøy for å kunne studere uttrykket av gener involvert i omsetningen av fett hos laks. Ved å etablere en småskala "mikroarray" som inneholdt gener som kan ha betydning for fettomsetningen i laks kunne Jordal studere gener involvert i nedbrytning og syntese av fett, men også gener involvert i transport av fett og fettsyrer. Microarrays er små glassplater hvor det i dette tilfellet var plassert 70 gener som muliggjorde en sammenligning av hvordan de ulike fettsyrene i plante- og fiskeoljene påvirket genenes uttrykk. Dette studiet av sammenhengen mellom næringsstoffer og geners uttrykk kalles "Nutrigenomics." En stor del av Jordals arbeid har vært å

evaluere bruk av genomics- metoder som verktøy i ernæringsstudier hos fisk.

Jordals analyser viser at laks som fikk planteoljer i fôret økte genuttrykk av desaturase enzym involvert i syntesen av langkjedede fettsyrer i leveren, og kan til en viss grad selv lage de marine fettsyrene DHA og EPA selv om den ikke fikk det i fôret. Ved lang tids fôring med planteolje økte mengden av lagret fett i leveren ved lave temperaturer, noe som kan skyldes endringer i lipoproteinproduksjonen i leveren, - dette kan sees i sammenheng med en redusert lipoproteinsyntese eller økt opptak av lipoproteiner i andre organer.

Jordals arbeid inkluderte også innledende studier av planteoljens effekter på lipid transportsystemet i laksens lever og muskelvev. Disse studiene viser at disse vevene uttrykker flere transportproteiner som trolig er knyttet til ulike metabolske funksjoner.

Dette er for første gang vist i laks. For å avdekke om disse transportproteinene bidrar til selektiv fettsyretransport kreves videre forskning.

Som hovedkonklusjon kan en si at en ved å erstatte deler av fiskeoljen i planteoljen i fôr vil desaturase gen involvert i omdannelse av plante omega-3 fettsyrer til EPA og DHA oppreguleres ved fôring av planteolje. Dette viser at laksen har evnen til å produsere EPA og DHA i leveren, selv om den kvantitative betydning ikke er vist.

Personalia: Ann-Elise Olderbakk Jordal (33) kommer fra Mo i Rana i Nordland fylke. Hun avla Cand.scient. eksamen i molekylærbiologi i november 1999, ved Universitetet i Bergen. PhD oppgaven er utført ved Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES), og har vært delvis finansiert av EUs 5. rammeprogram. Hun arbeider for tiden som forsker ved forskningsgruppen Utviklingsbiologi hos fisk ved Institutt for biologi, Universitetet i Bergen.

Tidspunkt og sted: 08.09.2006, kl. 10:00, "Sildetønne", NIFES, Nordnesboder nr 4, 4. etg.

Avsluttende mastergradseksamen

Helene Mossefin Hystad: snegler i Geitaknottane naturreservat, Hardanger

Fredag 1. september holder Helene Mossefin Hystad avsluttende presentasjon av sin mastergradsoppgave i Biodiveritet, evolusjon og økologi.

Tittel på oppgaven: Distribution and abundance of snails in relation to litter types, vegetation, and some other environmental factors in Geitaknottene nature reserve, Hardanger, western Norway

Veilder: Torstein Solhøy

Sensor: Ø. Frøiland

Tid: 12:15 Sted: Aud. 4 i Realfagbygget

Alle interesserte velkommen!

Oddbjørn Seljeset: betydning av størrelse og tetthet av byttedyr for vekst av torskelarver

Oddbjørn Seljeset holder mandag 4. september avsluttende presentasjon av sin mastergradseksamen i Akvatisk økologi.

Tittel på oppgaven: Importance of prey abundance and size spectra for growth and survival in larval cod.

Veileder: Arild Folkvord

Sensor: Petter Fossum

Bisitter: Jorun Egge

Dato: 04 Sep 2006

Tidspunkt: 12.15 Sted: Seminarrom 329C1, Høyteknologisenteret

Alle interesserte velkommen!

Torleif Markussen Lunde: kysttorskbestander i Troms og Finnmark

Torleif Markussen Lunde holder 8. september avsluttende presentasjon av sin masteroppgave i Water Resources and Coastal Management.

Tittel på oppgaven; Studie av kysttorskbestander i Troms og Finnmark basert på tråldata, 1995-2004.

Statistiske analyser av mengdeutvikling, geografiske sammenhenger, lengdefrekvensfordeling og feilkilder i trålmetodikk

Veileder: Rune Rosland

Sensor: Olav Rune Godø (HI)
Bisitter: Arne Johannessen
Dato: 08 Sep 2006 Tidspunkt: 12.15
Sted: Seminarrom 328C1, Høyteknologisenteret
Alle interesserte velkommen!

Nye medarbeidere og endringer i staben

Yun Liu: Gjesteforsker fra Kina til Ivar Hordvik

Yun Liu er førsteamanuensis ved Ocean Science University i Kina og har vunnet en av de veldig få billettene i forskerutvekslingsavtalen mellom Norge og Kina. Hun skal i det akademiske året 2006 være her hos Ivar Hordvik for å forske på immungener sammen med ham.

Gjesteforelesninger, seminarer og kollokvier

Seminar ved Sarssenteret

September 6 Coen Campsteijn

Nye finansieringsmuligheter

Ny BILAT-utlysning: 17 mill. til etablering av bilateralt forskningssamarbeid i 2007

Vi har nevnt det før, men gjentar det nå:

BILAT-ordningen er et ledd i Forskningsrådets satsing på økt internasjonalisering av norsk forskning. Forskningsrådet vil bidra til at norske forskningsmiljøer kan realisere planer om nye konkrete forskningssamarbeid med de prioriterte landene USA, Canada, Japan og Kina. Nytt i år er at samarbeid med Russland innenfor Forskningsrådets nordområdesatsing også kan støttes.

Forskningsrådet tar imot søknader om støtte til å etablere nytt bilateralt forskningssamarbeid. Søknadsfristen er 12. oktober 2006, og dette kan være siste gang dette posisjoneringsvirkemiddelet blir utlyst i sin nåværende form.

- Vi er på jakt etter nye initiativer til prosjekter som inngår i langsiktige planer for institusjonssamarbeid mellom norske universiteter, høyskoler, bedrifter eller institutter og utenlandske partnere. Vi håper institusjoner og bedrifter ser dette som et strategisk verktøy for å realisere sine visjoner for langsiktig internasjonalt samarbeid, sier koordinator for BILAT-ordningen, Thomas Hansteen.

Åres utlysning inneholder kun små endringer ift til fjorårets. De viktigste er:

- Samarbeid med Russland innenfor Forskningsrådets nordområdesatsing kan støttes.
- Prosjektittel skal starte med det landet det skal innledes samarbeid med, og bør inneholde angivelse av problemstilling eller fagområde, f eks:
JAPAN - bilateral cooperation in clean food and food safety,
USA - joint initiative on the development of bioenergy production and products eller
RUSSLAND - bilateralt samarbeid om sammenligning av rettsregler og rettspraksis i forretningsjus.
- Rekruttering (dr.grads- og post.doc.-stipendiater i det resulterende forskningssamarbeidet) er endret fra vurderingskriterium til et krav.

[Lenke til utlysningen.](#)

Støttemulighet for marine masterstudenter: FHF-stipendet

FHF står for "Fiskeri og havbruksnæringens forskningsfond". Stipendordningen for studenter som tar hoved-, diplom- eller kandidatoppgave ved høyskoler/universiteter fortsetter og studentene kan få stipend på inntil kr 25.000. Ordningen er finansiert av Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond og Innovasjon Norge. Neste søknadsfrist er 15. september.

Les mer: http://www.fiskerifond.no/index.php?current_page=index&lang=no&id=273

Nye artikler

Hilary & John Birks: om multiproxy-metoden i paleolimnologi

[Birks HH](#) & [HJB Birks](#) 2006. Multi-proxy studies in palaeolimnology. *Veget Hist Archaeobot* 15: 235–251

Abstract Multi-proxy studies are becoming increasingly common in palaeolimnology. Eight basic requirements and challenges for a multi-proxy study are outlined in this essay – definition of research questions, leadership, site selection and coring, data storage, chronology, presentation of results, numerical tools and data interpretation. The nature of proxy data is discussed in terms of physical proxies and biotic proxies. Loss-on-ignition changes and the use of transfer functions are reviewed as examples of problems in the interpretation of data from multi-proxy studies. The importance of pollen analysis and plant macrofossil analysis in multi-proxy studies is emphasised as lake history cannot be interpreted without knowledge of catchment history. Future directions are outlined about how multi-proxy studies can contribute to understanding biotic responses to environmental change.

Sigrunn Eliassen, Jarl Giske, Simone Heinz, Christian Jørgensen & Espen Strand: en standard for individ-basert modellering

Grimm V, U Berger, F Bastiansen, [S Eliassen](#), V Ginot, [J Giske](#), J Goss-Custard, T Grand, SK Heinz, G Huse, A Huth, JU Jepsen, [C Jørgensen](#), WM Mooij, B Müller, G Pe'er, C Piou, SF Railsback, AM Robbins, MM Robbins, E Rossmannith, N Rüger, [E Strand](#), S Souissi, RA Stillmann, R Vabø, U Visser & DL DeAngelis. A standard protocol for describing individual-based and agent-based models. *Ecological modelling* 198: 115-126.

Abstract: Simulation models that describe autonomous individual organisms (individual based models, IBM) or agents (agent-based models, ABM) have become a widely used tool, not only in ecology, but also in many other disciplines dealing with complex systems made up of autonomous entities. However, there is no standard protocol for describing such simulation models, which can make them difficult to understand and to duplicate. This paper presents a proposed standard protocol, ODD, for describing IBMs and ABMs, developed and tested by 28 modellers who cover a wide range of fields within ecology. This protocol consists of three blocks (Overview, Design concepts, and Details), which are subdivided into seven elements: Purpose, State variables and scales, Process overview and scheduling, Design concepts, Initialization, Input, and Submodels. We explain which aspects of a model should be described in each element, and we present an example to illustrate the protocol in use. In addition, 19 examples are available in an Online Appendix. We consider ODD as a first step for establishing a more detailed common format of the description of IBMs and ABMs. Once initiated, the protocol will hopefully evolve as it becomes used by a sufficiently large proportion of modellers.